

Anuari d'Ornitologia de Catalunya 2008

Institut Català d'Ornitologia

Anuari d'Ornitologia de Catalunya 2008

Editor

Marc Anton
Institut Català d'Ornitologia

Editor assistent

Raül Aymí
Institut Català d'Ornitologia

Disseny gràfic i maquetació

Lluc Julià

Estatus de les espècies

José Luis Copete
Dept. Biologia Animal de la U.B.

Autors dels comentaris de les espècies

Carlos Álvarez, Xavier Aute,
Pere Aymerich, Enric Badosa,
Arnau Bonan, Josep Bosch,
Marc Bosch, Albert Cama,
Jordi Camprodon, Jordi Canut,
Jordi Cerdeira, Anna Dalmau,
Jordi Domenech, Ramón Ferré,
Ponç Feliu, Joan Carles Fernández Ordóñez,
Carles Furquet, Marc Gàlvez,
Josep García, David Giralt,
Octavio Infante, Pere Josa,
Xavi Larruy, Marc Llobet,
Xesco Macià, Marc Noguera,
Albert Pedro, Manel Pomarol,
Manel Puigcerver, Montse Raurell,
José Domingo Rodríguez Teijeiro,
José Luis Romero, Fran Trabalon

Dibuixos

Agnés Amblàs, Albert Camil,
Alfons Delgado, Andres Requejo,
Anna Gallès, Josep Rost,
Maite Garrigós, Sergi Castillo,
Víctor Sanz

Edita:

Institut Català d'Ornitologia

Museu de Zoologia
Passeig Picasso, s/n
08003 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament
de Medi Ambient i Habitatge

Ajuntament de Barcelona

Institut de cultura: museu de
ciències naturals

Diputació de Lleida

Citació bibliogràfica recomanada:

Obra completa: Anton, M. (ed.). 2009. *Anuari d'Ornitologia de Catalunya*. 2008. Barcelona: Institut Català d'Ornitologia.

Espècies concretes: López, A. & González, G. 2009. Cigne mut *Cygnus olor*. In: Anton, M. (ed.). 2009 *Anuari d'Ornitologia de Catalunya*. 2008. p.17. Barcelona: Institut Català d'Ornitologia.

López, F. & Clavell, J. 2009. Ocells rars a Catalunya. *Informe del Comitè Avifaunístic de Catalunya*. 2005, 2006, 2007 i 2008. In: Anton, M. (ed.). 2009 *Anuari d'Ornitologia de Catalunya*. 2008. pp.305-331. Barcelona: Institut Català d'Ornitologia.

Foto de portada: Falcó pelegrí *Falco peregrinus*, delta del Llobregat (Pedro Curonisy Pellegrero).

Copyright: © Institut Català d'Ornitologia, 2009

Coordinació de l'edició i la impressió: Arts Gràfiques de la Diputació de Lleida

Impressió: Arts Gràfiques Bobala

Dipòsit legal: L-1440/2009

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, comprènent-hi la reprografia i el tractament informàtic, com també la distribució d'exemplars mitjançant lloguer i préstec resten rigorosament prohibides sense l'autorització escrita de l'Institut Català d'Ornitologia, i estaran sotmeses a les sancions establertes per la llei.

Sumari

Presentació.....	11
Introducció.....	13
Llista sistemàtica.....	17
Apèndix 1. Fe d'errates.....	266
Apèndix 2. Mancances destacades als anuaris anteriors.....	269
Apèndix 3. Llista dels codis dels observadors.....	270
Apèndix 4. Publicacions anuals de Catalunya amb citacions d'interès local.....	302
Apèndix 5. Adreces d'anuaris ornitològics de l'Estat espanyol.....	304
Ocells rars a Catalunya. Informe del Comitè Avifaunístic de Catalunya. 2005, 2006, 2007 i 2008.....	307
Índex.....	335

Presentació

Us presentem el desè anuari d'ornitologia de Catalunya, el qual incorpora les observacions més rellevants realitzades l'any 2008. Novament s'ha aconseguit mantenir la periodicitat que necessita una obra d'aquestes característiques. Cal indicar que aquest fet ha estat possible gràcies a la voluntat dels col·laboradors per compilar les citacions amb notable celeritat i enviar-les pel seu tractament durant el primer trimestre de l'any 2009. Animem a tots els col·laboradors a continuar en aquesta línia per poder mantenir la regularitat actual.

D'altra banda, el gran interès que l'obra inspira entre els ornitòlegs catalans ha suposat que enguany el nombre de dades rebudes hagi augmentat considerablement i que la tasca de destriar-les hagi estat particularment complexa. En aquest sentit volem destacar un cop més que la importància de les citacions s'avalua en el context geogràfic del conjunt de Catalunya i que, per tant, algunes observacions molt interessants a nivell local poden no ser-ho en el conjunt del país i, al contrari, que les citacions habituals d'algunes espècies molt localitzades i amb poblacions petites poden tenir molta importància en el conjunt del país, encara que a nivell local siguin prou conegudes. Aquest darrer cas és especialment rellevant en el context de la conservació d'espècies sensibles.

Més enllà de les observacions rebudes i seguint la línia engegada en l'anuari 2002-2005, s'ha fet un important buidat de la informació que s'emmagatzema a l'ICO com a resultat dels programes de seguiment: Atles dels ocells de Catalunya a l'hivern 2006-2009, MIGRACIO, Orenetes, PERNIS, SOCC i SYLVIA. Com en el volum anterior, en aquesta edició, s'han tornat a incorporar comentaris en aquelles espècies en les quals s'han produït citacions de notable interès o en les que s'han detectat canvis poblacionals importants. En tots els casos, s'ha intentat defugir dels textos repetitius respecte d'anuaris anteriors i s'ha volgut aportar novetats que no s'hagin publicat fins al moment o aclariments sobre l'estatus de les poblacions a Catalunya. En aquest sentit, s'ha considerat interessant mostrar les tendències i índexs per al 2008 dels programes de seguiment del SYLVIA i SOCC i s'han comentat quan s'ha considerat oportú.

La present edició incorpora dues novetats en relació als darrers anuaris. La primera és la inclusió en la llista sistemàtica dels estatus de les espècies. Aquesta tasca ha estat realitzada per membres del Departament de Biologia Animal de la Universitat de Barcelona, institució a la que agraïm la seva col·laboració. Els criteris utilitzats en l'elaboració dels estatus han estat:

1. S'han tractat totes les espècies amb categoria A, B i C (poblacions naturals, o introduïdes però avui dia amb poblacions autosostenibles en entorn natural), així com les D (categoria dubtosa, que no permet definir ara mateix si l'espècie és de procedència natural o exòtica) i les E de la llista patró dels ocells de Catalunya.

2. En el cas de les espècies exòtiques i divagants (homologables) s'ha afegit l'àrea natural on es troba l'espècie per ajudar al lector a situar les citacions.

3. Per a les accidentals (divagants) s'ha comentat si hi ha dades homologades, tant pel CAC com pel CR/SEO. En aquells casos en els que no n'hi ha s'ha inclòs un comentari si alguna citació ha sortit mencionada en alguna publicació anterior.

4. L'estatus que es publica fa referència a la situació actual de l'espècie a primers de 2009. En cap cas s'ha fet una anàlisi de l'evolució històrica que incorpori comentaris sobre si abans eren més comunes o presents en alguna comarca, i només s'han incorporat valoracions sobre les espècies que es troben clarament en regressió o en augment, però sempre en un context actual (darrers 10 anys).

5. L'estatus s'ha fet a nivell de subespècie. Al text que aquí es publica s'ha optat per incorporar el comentari relatiu a les subespècies que es poden detectar a Catalunya segons la Llista Patró dels Ocells de Catalunya.

La segona novetat d'aquest anuari és la incorporació d'un apèndix amb una relació de les publicacions anuals (la major part d'elles inèdites) que contenen citacions d'ocells en algun punt de la geografia catalana. Aquesta llista creiem que pot ser útil als observadors ja que les dades que s'hi troben aporten informació de caire local d'indubtable valor però que no sempre es poden tractar en una publicació emmarcada en el conjunt de Catalunya com el present anuari.

La selecció de dades d'aquest anuari ha comptat amb la inestimable aportació d'alguns dels més importants espais naturals protegits de Catalunya: Parc Nacional d'Aiguestortes i Estany de Sant Maurici, Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà, Parc Natural de l'Alt Pirineu, Parc Natural del Cap de Creus, Parc Natural del Delta de l'Ebre, Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa, Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera i les Reserves del Delta del Llobregat, així com d'altres espais amb indubtable interès ornitològic: Reserva Natural de Sebes i Meandre de Flix, Estany d'Ivars i Vila-Sana, Estanys de Sils, Parc del Foix i Parc Fluvial del Besòs. A més, altres selectors locals o comarcals (Alt i Baix Empordà, Garrotxa, Osona i Pla de l'Estany) també han aportat els seus reculls d'observacions d'interès. Aquestes dades, sovint feixugues de compilar pel nombre i complexitat, han facilitat molt la nostra feina. Agraïm molt especialment aquesta tasca a tots els ornitòlegs implicats: Aymerich, P., Cerdeira, J., Bonfil, J., Bota, G., Canut, J., Curcó, A., Bayer, X., Guasch, C., Exposito, P., Feliu, P., Estrada, J., Feo, C., Jiménez, P. J., Larruy, X., López, F., Naspleda, J., Palau, J., Pomarol M., Ramos, R., Rodríguez, M., Ruhí, A., Sales, S. i Ventura, J. així com a l'Ateneu juvenil, cultural i natural de Girona, al Comitè Avifaunístic de l'Empordà (CAE) i als grups COBIT i FREIXE. Finalment, s'ha tingut en compte la informació disponible en diversos noticiaris digitals i fòrums ornitològics: Anuari d'Ornitologia Empordanès, Auscat, Birding Catalonia, Ornitho Empordà, Butlletí Naturalístic de la Garrotxa, Hoja de datos Diagonal Mar, NONAPO, Noticiari Faunístic del Pla de l'Estany, Noticiari Fenològic dels ocells del Delta del Llobregat, Noticiari Naturalístic del Gironès, memòria de fauna del Foix i Vistavui.

Per acabar, cal agrair la col·laboració de tots els que heu participat enviant les vostres observacions, redactant comentaris d'espècies o cedint les fotografies i els dibuixos que aquí es mostren. Moltes gràcies a tots.

Marc Anton
Editor

Introducció

Introducció

L'Anuari d'Ornitologia de Catalunya és l'obra on es publiquen les observacions més destacades sobre l'avifauna catalana que es produeixen cada any. Enguany publiquem el volum 10 d'aquesta obra, el qual inclou les observacions més interessants registrades durant l'any 2008.

On i com enviar dades per a l'anuari?

Fins aquest any, l'enviament d'observacions ornitològiques d'interès per a l'anuari es feia principalment mitjançant el programa *Ornitocites* o a través d'uns formularis en paper de disseny similar al d'aquest programa informàtic. A més d'aquestes observacions enviades directament per a l'anuari, també es recopilaven les dades dels diferents projectes de seguiment de l'ICO (Atles, SOCC, SYLVIA, MIGRACIO, PERNIS, Oficina Catalana d'Anellament), així com els reculls d'observacions en publicacions de caire més local o en fòrums ornitològics.

La posada en funcionament del portal web *Ornitho.cat* suposa un canvi procedimental important en el procés d'elaboració de l'anuari que entrarà en funcionament el proper Anuari d'Ornitologia de Catalunya 2009. A partir d'ara les dades utilitzades per a l'elaboració de l'anuari seran extretes fonamentalment d'aquest web. Per aquesta raó és molt important tenir present que, sempre que no es tracti de dades dels projectes de seguiment abans esmentats, caldrà introduir les dades a **www.ornitho.cat**. Això ha de permetre, no només millorar la qualitat de la publicació final (major quantitat de dades per a seleccionar i més homogeneïment seleccionades), sinó també agrupar totes les observacions en una única base de dades d'accés fàcil, actualitzat i revisat constantment. A més, l'*Ornitho* en sí mateix facilita enormement la selecció de dades en funció dels criteris habituals per a l'anuari, per la qual cosa ja no és necessari fer una selecció de dades a enviar, sinó que els seus editors podran extreure fàcilment les que han de ser finalment publicades. Quan introduïm les observacions a l'*Ornitho.cat* no cal fer cap selecció, el més convenient és, precisament, entrar tots els ocells detectats en forma de llistats, sense que això desmereixi l'interès inherent de les observacions puntuals destacades que es vulguin entrar.

Criteris de selecció de l'anuari

Aquest nou sistema prioritari d'entrada de dades no fa variar els criteris de publicació d'observacions en l'anuari que es detallen a continuació.

Geogràfic (G): totes aquelles dades que aportin informació sobre la presència d'un ocell fora de la seva àrea de distribució habitual. Aquí s'exceptuen les observacions que fan referència a noves evidències de reproducció en relació a les publicades a l'*Atlas dels ocells nidificants de Catalunya 1999-2002* i als anuaris 2002-2005, 2006 i 2007 les quals s'inclouen en el següent apartat.

Geogràfic i reproductiu (GR): observacions que suposin una modificació de l'àrea de nidificació coneguda per a l'espècie, prenent com a referència l'*Atlas dels ocells nidificants de Catalunya 1999-2002* i els anuaris 2002-2005, 2006 i 2007 en els quals ja s'incorporaven actualitzacions de l'esmentat atlas.

Fenològic (F): totes aquelles observacions per a les que l'interès es troba en la data en què es produeixen, ja siguin primeres o darreres citacions per a ocells migrants, o presències fora del període que es considera habitual per a l'espècie. Com a norma general, en aquest anuari la selecció de les primeres i darreres citacions s'ha fet de manera que, per a cada any, no n'hi ha més d'una per localitat, per donar cabuda a un major àmbit geogràfic. Així, per exemple, si la primera observació prenupcial d'orenetta vulgar *Hirundo rustica* a Catalunya es produeix el 2.II al delta del Llobregat, tot i que les següents es produeixen al mateix lloc només constaria a l'anuari la primera d'elles, i la resta de dades prenupcials que es considerarien serien les que arribessin des d'altres àrees geogràfiques més o menys allunyades.

Numèric (N): observacions interessants perquè fan referència a concentracions o estols de mida inusual o a censos o estimacions poblacionals acurades. Cal no confondre els veritables censos amb recomptes ocasionals o senzillament amb citacions on es fa referència al nombre d'exemplars observats de manera puntual. És important que la diferència sigui clara, tot i que els recomptes ocasionals també poden aportar dades d'interès des del punt de vista poblacional.

Reproductiu (R): citacions de contingut sobre la biologia reproductiva de l'espècie. S'inclouen en aquest criteri, estimacions de poblacions reproductores, productivitat i èxit reproductor, dades relatives a la fenologia de cria (primers cants de mascles, primers polls, etc.) i comportaments reproductius.

Morfològic (M): observacions d'ocells amb formes o coloracions atípiques.

Taxonòmic (T): dades que aportin informació sobre subespècies, varietats o races poc conegudes.

Escasses (E): observacions d'espècies que, tot i no ser rareses, tenen poblacions molt petites o bé són molt difícils d'observar i, per tant, la documentació existent sobre elles és escassa.

Biològic (B): totes aquelles dades que aportin informació nova o poc coneguda sobre qualsevol altre aspecte de la biologia de l'ocell que no s'inclou als altres criteris.

De la mateixa manera que en els tres anuaris anteriors, en aquest anuari es mostra, per a cada observació, el criteri pel qual es considera l'interès mitjançant la inicial del criteri de selecció, que es mostra entre parèntesis; per exemple (F) o (N). Aquests criteris de selecció no són sempre fàcils d'aplicar i de vegades una sola observació es pot englobar dins de diferents criteris; en aquests casos les inicials s'intenten mostrar per ordre d'importància; per exemple (F, N).

Tractament de les rareses

Cal recordar que les observacions de taxons rars haurien de ser trameses al Comitè Avifaunístic de Catalunya (CAC) per la seva homologació. Per conèixer quines espècies caldria tramitar al comitè i com cal fer-ho vegeu www.ornitologia.org/monitoratge/cac.htm. Sobre aquestes espècies, l'anuari es limita a publicar les observacions que arriben amb un mínim fonament sense emetre cap judici sobre la seva validesa.

Durant la selecció de dades de l'actual anuari, l'equip editorial ha tramès d'ofici totes les observacions de rareses al CAC per a què tingui constància de les citacions que es produeixen. Aquest fet no implica necessàriament que l'observació hagi entrat en procés d'homologació, ja que els comitès només tramiten les observacions que els hi arriben directament dels observadors.

Tendències de les poblacions nidificants a partir de les dades del SOCC i del SYLVIA

Com als anuals anteriors, enguany s'ha incorporat en aquelles espècies per a les quals la dada és prou fiable, la tendència de la població nidificant obtinguda a partir del programa SOCC i de la tendència en productivitat (nombre de juvenils capturats) obtinguda en el SYLVIA. També s'ha afegit la tendència de la població hivernant al SOCC. Les dades que es mostren són: 1) la tendència mitjana anual experimentada per les poblacions d'aquestes espècies en el període 2002-2008 i 2) l'índex poblacional concret de l'any 2008. Atès que un any natural conté dos hiverns, és important deixar clar que les dades del SOCC fan referència a l'hivern 2007-2008.

A l'hora d'interpretar aquestes dades cal tenir present que la tendència promig anual representa l'increment o decrement anual mitjà experimentat per la població de l'espècie durant el període 2002-2008. A més, entre parèntesi es mostra la significació estadística d'aquesta tendència (*: significativa, ns: no significativa), i el nombre d'itineraris SOCC o estacions SYLVIA (n) analitzats. D'altra banda, l'índex 2008 expressa el valor relatiu obtingut respecte al primer any avaluat, el 2002 (valor 1). D'aquesta manera un valor de, per exemple, 0,4, indicaria que la població al 2008 ha disminuït un 60%; contràriament, si el valor fos 1,4 indicaria que ha augmentat un 40%.

Vegeu informació més detallada sobre els resultats d'ambdós projectes a <http://www.sioc.cat>.